

Silkeborg Kommune

Habitatkonsekvensvurdering af nyt regulativ for Gudenåen

RESUMÉ AF FULD KONSEKVENSVURDERING

Rekvirent	Silkeborg Kommune
Rådgiver	Orbicon A/S Jens Juuls Vej 16 8260 Viby J
Projektnummer	1321700208
Projektleder	Keld Mortensen
Tekst	Helene Dalgaard Clausen
Kvalitetssikring	Keld Mortensen
Revisionsnr.	03
Godkendt af	Anette Marqvardsen
Udgivet	05-12-2017

INDHOLDSFORTEGNELSE

1. Baggrund	3
2. Lovgrundlag	3
3. Områdets arter og naturtyper	4
4. Hvordan påvirkes arter og naturtyper?	6
5. Konsekvensvurdering	6
6. Påvirkning af bilag IV-arter.....	8
7. Sammenfatning	8

1. BAGGRUND

Silkeborg, Viborg, Favrskov og Randers Kommuner ønsker at vedtage et nyt regulativ for Gudenåen fra Silkeborg Langsø til Randers Fjord.

Baggrunden for regulativændringen er bl.a., at vandremuslingen har etableret sig i Gudenåsystemet og har gjort vandet meget mere klart. Det klare vand giver gode betingelser for vandplanterne og dermed øget grødevækst. Vandstanden i Gudenåen er siden 2008 steget med i gennemsnit ca. 60 cm. De vandløbsnære arealer er derfor blevet mere våde, og der sker i perioder oversvømmelser.

Kommunerne ønsker at imødegå denne vandstandsstigning med øget vandløbsvedligeholdelse via et nyt regulativ. Det er beregnet, at regulativændringen i gennemsnit vil give en midlertidig vandstandssænkning på 9-12 cm.

Det nye regulativ vil give mulighed for at udføre 2 årlige grødeskæringer i stedet for én skæring plus en ekstraordinær skæring, som er muligheden i dag. I ekstraordinære situationer med særlig høj vandstand skal det nye regulativ ligeledes give mulighed for en 3. grødeskæring. Det ønskes også, at skærebreden for Gudenåen inden for Silkeborg Kommune øges fra 7 til 10 m.

I Silkeborg Kommune ligger størstedelen af Gudenåen i Natura 2000-område. Dette består af EF-habitatområde nr. 45 for Gudenå og Gjern Bakker. Området er udpeget for at beskytte en række bestemte arter og naturtyper, som findes i dette område.

Vedtagelse af et nyt regulativ kræver, at kommunen vurderer regulativets konsekvenser for Natura 2000-området og dets arter og naturtyper. Dette kaldes en habitatkonsekvensvurdering. Påvirkningen af en række strengt beskyttede dyre- og plantearter – de såkaldte bilag IV-arter – skal også vurderes.

2. LOVGRUNDLAG

Beskyttelsen af Natura 2000-områder har ophav i EU's habitatdirektiv, som Danmark er forpligtet til at efterleve. I Danmark er habitatdirektivet udmøntet i habitatbekendtgørelsen. Heri fremgår, at myndigheden skal vurdere konsekvenserne for Natura 2000-området ved planlægning, samt når der gives visse tilladelser og godkendelser.

Først foretager myndigheden, f.eks. kommunen, en foreløbig konsekvensvurdering. Hvis denne viser, at der er nogen risiko for påvirkning af Natura 2000-området, skal kommunen foretage en fuld konsekvensvurdering, hvor alle "sten vendes".

Der er krav om, at habitatkonsekvensvurderingen skal udføres på et videnskabeligt grundlag. Dvs. at vurderingen skal indeholde omfattende dokumentation for, hvordan arter og naturtyper påvirkes. Dette kræver viden om, hvorvidt arter og naturtyper findes i området samt bestandenes status og udbredelse.

Hvis der er manglende viden, skal myndigheden bruge forsigtighedsprincippet. Det betyder, at tvivl og manglende oplysninger skal komme naturen til gode, og at der ikke må ske vedtagelse eller gives tilladelse, hvis der er rimelig tvivl om påvirkningen.

Hvis en habitatkonsekvensvurdering viser, at den ønskede ændring af skæringshyppighed og skærebredde kan give skade på Natura 2000-området, vil det ikke være lovligt for myndigheden at vedtage regulativet. Det samme gælder, hvis vilkårene for bilag IV-arter forringes. Myndigheden må i den situation heller ikke give øvrige tilladelser og dispensationer til regulativet.

Hvis der er mulighed for at hindre skaden, kan myndigheden indarbejde de nødvendige afværgeforanstaltninger i projektet. Hvis skaden på Natura 2000-området derved kan undgås, vil der ofte kunne gives tilladelse eller ske vedtagelse.

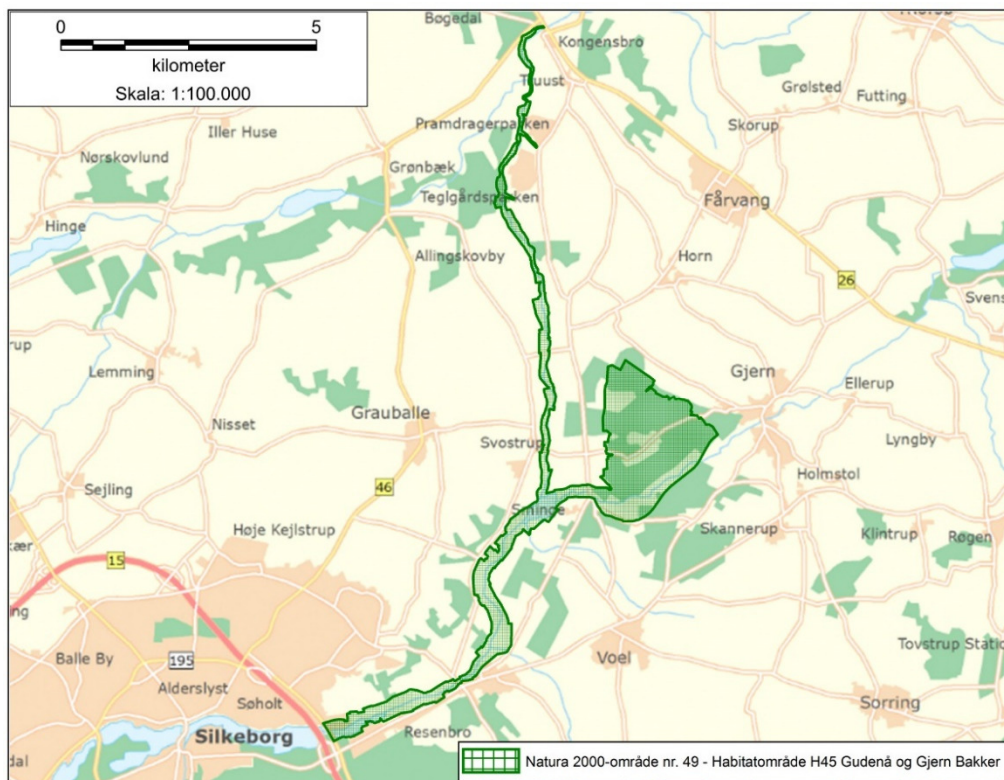
Helt undtagelsesvis er der mulighed for at fravige Natura 2000-reglerne. Dette sker normalt kun for store samfundsmæssigt nødvendige projekter og kræver særlig procedure gennem Miljøstyrelsen og EU-Kommissionen.

Der er truffet en række afgørelser i klageinstansen, som viser, at praksis på dette område er meget restriktiv. Flere kommuner har givet tilladelser til intensiveret vandløbsvedligeholdelse, selvom der var konstateret negativ påvirkning af natur. Disse tilladelser blevet omgjort til afslag, bl.a. på grund af skade på Natura 2000-områder, men også ved påvirkning af §3-beskyttet natur.

3. OMRÅDETS ARTER OG NATURTYPER

Natura 2000-området for Gudenåen og Gjern Bakker er vist på Figur 1. Strækningen af Gudenåen, der ligger i Natura 2000 er på ca. 18 km. Området indeholder selve Gudenåen og Gjern Bakker samt enge, moser, vandhuller, overdrev og heder og det tilknyttede dyre- og planteliv.

Miljøstyrelsen har vedtaget en Natura 2000-plan for Natura 2000-området, hvor status og målsætninger fremgår. Der er i Natura 2000-planen et konkret krav om, at vandløbsnaturen og arter tilknyttet denne har højest prioritet.

Figur 1. Natura 2000-området omkring Gudenåen og Gjærn Bakker.

For hvert Natura 2000-område er der et udpegningsgrundlag, som indeholder de bestemte arter og naturtyper, som området skal beskytte.

For det Natura 2000-området ved Gudenåen drejer det sig om følgende arter: Odder, bæklampret, stor vandsalamander, damflagermus og grøn kølleguldsmed.

Dertil kommer en lang række naturtyper, hvor især naturtypen "Vandløb med vandplanter" er vigtig i forhold til den planlagte regulativændring, idet grødeskæringen sker i selve naturtypen. I Miljøstyrelsens Natura 2000-plan for området står, at hensynet til vandløbsnaturen prioriteres.

Derudover vurderes bl.a. naturtyperne "Vandløb med tidvis blottet mudder med en-årige planter" og "Bræmmer med høje urter langs vandløb eller skyggende skovbryn". Der indgår flere naturtyper på udpegningsgrundlaget, men for de nævnte er der vurderet at være en mulig påvirkning, da de findes i selve vandløbet.

Habitatkonsekvensvurderingen skal behandle mulig påvirkning af alle disse arter og naturtyper. Det er et nationalt mål, at arterne og naturtyperne har "gunstig bevaringsstatus". Kommunen må ikke give tilladelser eller vedtage planer, der hindrer dette mål.

4. HVORDAN PÅVIRKES ARTER OG NATURTYPER?

I habitatkonsekvensvurderingen redegøres for den aktuelle viden om Natura 2000-området's arter og naturtypers kendte forekomst i området. For arterne er der data fra kommunen, fx fra VVM-undersøgelser, men også fra national overvågning og fra private indberetninger.

Grøn kølleguldsmed vurderes at blive påvirket direkte af grødeskæring, da dens nymfer lever tæt ved og i vandløbsbunden. På samme måde kan bæklampret blive påvirket med tab af individer, da den også lever i vandløbsbunden.

Stor vandsalamander påvirkes ikke direkte, da den ikke lever i rindende vand. Den kunne påvirkes, hvis dens ynglevandhuller forringes, men det vurderes ikke at være tilfældet. Damflagermus påvirkes ikke af den planlagte grødeskæring. Odder vurderes heller ikke at blive påvirket direkte, men den kunne blive påvirket, hvis dens fødegrundlag (fisk) forringes. Det vurderes heller ikke at ske i den aktuelle sag.

Af naturtyper er det især "Vandløb med vandplanter" der påvirkes, idet grødeskæring sker direkte i selve naturtypen og uundgåeligt påvirker vandplanterne. Sammensætningen af vandplante-arter ændres bl.a., idet de hurtigtvoksende arter, der tåler skæring bedst, får en konkurrencefordel. Det grødeskårne areal forøges desuden, og der gives i det nye regulativ mulighed for hyppigere skæring.

For selve Gudenåen er der i Silkeborg Kommune i 2017 udført en undersøgelse af vegetationen. Der er derfor et godt og opdateret grundlag til at vurdere påvirkningen af vandløbets naturtyper.

5. KONSEKVENSVURDERING

For hver art og naturtype skal regulativændringens konsekvenser vurderes. Det skal bl.a. indgå, om ændringen vil påvirke den nationale bevaringsmålsætning for arten og naturtypen. Det skal også indgå, om naturtypens areal, karakter og kvalitet ændres, og om der sker ændringer i arternes bestande.

Målsætningen er, at naturtyper og arter opnår gunstig bevaringsstatus. For arter betyder dette, at de kan opretholde sig selv i levedygtige bestande, og at deres naturlige levesteder ikke er i tilbagegang. For naturtyper betyder det, at deres areal er stabilt eller i fremgang, og at deres funktioner kan opretholdes også på langt sigt. Naturtypens karakteristiske arter skal også have en gunstig bevaringsstatus.

Konsekvensvurderingen omfatter som nævnt alle arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget. Herunder gennemgås de arter og naturtyper, hvor der er konstateret en mulig påvirkning, der vurderes at have betydning for arten eller naturtypen.

De øvrige påvirkes ikke af regulativændringen, eller den mulige påvirkning vurderes at være så lille eller så usandsynlig, at den ikke har betydning.

Grøn kølleguldsmed vurderes at blive påvirket negativt af regulativændringen, både på grund af den hyppigere grødeskæring og den øgede skærebredde. Det er uvist, hvor meget arten påvirkes, da der er manglende viden om arten, både hvad angår antal og nærmere levested. Det er dog helt sikkert, at arten findes og yngler i Gudenåen.

Den negative påvirkning kan ske ved, at de unge stadier (nymferne) slås ihjel ved selve den fysiske påvirkning ved grødeskæring, idet de lever ovenpå og i vandløbsbunden. Muligvis kan deres fødegrundlag også blive forringet.

Der er ikke foretaget undersøgelser, der viser hvor høj dødeligheden er for arten ved grødeskæring. Der er således manglende viden, og forsigtighedsprincippet skal benyttes. Det kan ikke afvises, at artens gunstige bevaringstilstand kan forringes og dermed blive ugunstig på grund af regulativændringen.

Den samme påvirkning vil ved regulativets vedtagelse ske på den øvrige strækning af Gudenåen ud til Randers Fjord, hvilket vil påvirke samme bestand. Dette kan forventes at forstærke den negative effekt på strækningen i Natura 2000-området.

Vandløb med vandplanter vurderes at blive påvirket negativt af regulativændringen, både på grund af den hyppigere grødeskæring og den øgede skærebredde. Det er et af kriterierne for gunstig bevaringsstatus, at arealet med naturtypen "vandløb med vandplanter" er stabilt eller stigende. Forøgelse af det grødeskårne areal vil uundgåeligt reducere arealet af naturtypen, der er i uforstyrret tilstand. Dette areal går fra ingen til 2 skæringer, hvor især den 2. skæring vil være forringende for naturtypen. Forøgelsen vil omfatte et areal på ca. 5,5 ha inden for Natura 2000-området.

Derudover viser videnskabelige undersøgelser, at overgangen fra én årlig til to eller flere årlige grødeskæringer påvirker vandplanterne negativt. Dette skyldes, at de hurtigt voksende vandplanter såsom pindsvineknop får en konkurrencefordel. Én årlig grødeskæring har kun mindre betydning, især hvis den sker tidligt på vækstsæsonen, så også de langsomt voksende vandplanter har mulighed for at spire igen.

Det er videnskabeligt påvist, at vandplanternes artssammensætning ændrer sig i retning af et mere ensartet plantesamfund, når der foretages mere end én grødeskæring. De planter, der kan tåle skæring og vokser hurtigt, får bedre konkurrencevilkår. De planter, der dårligt tåler skæring og vokser langsomt, får forringede konkurrencevilkår. Dette kan bl.a. omfatte de mange arter af vandaks, som er karakteristiske for Gudenåen. En del af disse arter er sjældne.

Denne effekt ses i dag tydeligt på den del af Gudenåen, der ligger uden for Natura 2000-området nord for Kongensbro. På denne del er der grødeskåret hyppigere end på strækningen inden for Natura 2000-området. Der ses her mere ensartede bestande af den almindelige og hurtigt voksende vandplante *enkelt pindsvineknop*.

Den ekstraordinære grødeskæring vurderes umiddelbart at ske så sjældent – ca. hvert 10 år i gennemsnit – at den ikke entydigt vil påvirke naturtypen negativt. Der er dog ikke udført konkrete undersøgelser for dette.

6. PÅVIRKNING AF BILAG IV-ARTER

Ud over arterne på udpegningsgrundlaget er en række andre dyre- og plantearter beskyttet af habitatreglerne. Dette er de såkaldte bilag IV-arter. Der må ikke ske skadelig påvirkning af arternes bestande ved vedtagelse af regulativet.

I og omkring Gudenåen i Silkeborg Kommune er registreret følgende bilag IV-arter: Spidssnudet frø, strandtudse, markfirben, grøn mosaikguldsmed og 6 arter af flagermus. Alle arter af flagermus er bilag IV-arter.

Flagermus vurderes ikke at blive påvirket af regulativændringen, da de ikke påvirkes af mindre ændringer i vandstanden. Det samme gælder strandtudse, markfirben og grøn mosaikguldsmed, da de ikke er knyttet til vandløb som levested.

Odder og grøn kølleguldsmed er også bilag IV-arter, men da disse indgår i selve udpegningsgrundlaget, er de behandlet i selve habitatkonsekvensvurderingen.

7. SAMMENFATNING

Følgende konkluderes i habitatkonsekvensvurderingen:

- Regulativændringen vurderes at skade naturtypen "vandløb med vandplanter" betragteligt.
- Det kan ikke udelukkes, at regulativændringen kan skade grøn kølleguldsmed. Der mangler viden om arten og dens levesteder og levevis.

En vedtagelse af regulativet, som det foreligger i dag, vil derfor være i strid med habitatdirektivet. Vedtagelse vil også være i konflikt med Natura 2000-planens målsætning om at sikre gunstig bevaringsstatus.

Hvis en habitatkonsekvensvurdering viser, at den ønskede ændring kan give skade på Natura 2000-området, vil det ikke være lovligt for myndigheden at vedtage regulativet.